

Självbestämmande och kontroll i den svenska hemtjänsten: Retorik eller praktik?

Bakgrund

- Införandet av LOV (Lagen om Valfrihetssystem), 2008
- Syftet är ökat självbestämmande och kontroll för de äldre, bättre kvalitet på insatserna och ökad kostnadseffektivitet.

Syfte

Att studera äldre hemtjänstmottagares uppfattningar och erfarenheter av möjligheten till självbestämmande och kontroll, i kommuner med eller utan val av utförare

Tre medverkande kommuner

- **Kommun med kundvalsmodell:** 39 000 invånare, sju till åtta olika utförare av hemtjänst – ett kommunalt alternativ och resten privata.
- **Kommun med traditionell modell:** 13 000 invånare, landsbygdskommun, all hemtjänst är kommunalt utförd
- **Kommun med servicevalsmodell:** distrikt i en stor stad med 500 000 invånare. Kommunalt utförd hemtjänst. Val av servicetjänster inom en angiven tidsram. Kan ex v byta ut veckostädning mot hjälp att komma ut på en promenad eller att få köksskåpen städade extra noggrant

Metod och material

- Analys av fem frågor ur Socialstyrelsens enkät ”Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?” (*n* 2792: 98 från den traditionella kommunen, 218 från kundvalskommunen och 2476 från servicevalskommunen)
- Tematisk analys av 28 kvalitativa intervjuer med hemtjänstmottagare över 65 år

Resultat - enkäten

Hemtjänstmottagarnas uppfattningar kring sin hemtjänst (n=2792)	Traditionell modell	Kundval	Serviceval
Fick du välja utförare av hemtjänsten? Procent "Ja".	28,4*	70,8*	22,3*
Fick du den utförare du ville ha? Procent som svarade "Ja".	59,6*	79,0*	43,5*
Är handläggarens beslut anpassat efter dina behov? Procent "Ja" eller "Delvis".	96,9	91,0	88,6
Brukar personalen ta hänsyn till dina åsikter och önskemål om hur hjälpen ska utföras? Procent "Ja, alltid/ oftast"	89,5*	92,0*	77,9*
Hur nöjd eller missnöjd är du sammantaget med den hemtjänst du har? Procent "Mycket/ ganska nöjd"	92,6*	89,0*	79,7*

Resultat intervjuerna

- *“Val(frihetens) utmaningar”*
- *“Flexibilitet och anpassning”*
- *“Tid och timing”*
- *“Att bli erkänd och respekterad”*

“Val(frihetens) utmaningar”

Kommer du ihåg vård- och omsorgsplaneringen på sjukhuset?

- *Nej, jag har inga minnen från den. Mina barn tog hand om allting.*

Var du medveten om de val av utförare och insatser de gjorde för dig?

- *Nej, jag hade ingen aning. Jag visste att de såg till att jag fick matservice.*

- *Jag visste inte vad hemtjänst var för något. De var tvungna att berätta vad jag kunde få och vad jag behövde vid hembesöket när jag kom hem [från sjukhuset].*

- *Ja, de ska hjälpa mig med något annat om jag behöver det ... Men det beror på hur det ser ut här, det finns alltid damm och jag förlorar hår, så dammsugaren är full av hår ...*

“Flexibilitet och anpassning”

Ja, jag kunde få allt jag behövde, mycket mer än jag egentligen ville ha. Jag kunde få allt jag ville ha, inget problem

Jag saknar chansen att promenera runt i affären och välja den mat jag vill ha. ... Jag tror inte att du kan få den hjälpen ...det skulle ta för mycket tid om de skulle följa med mig.

“Tid och timing”

De kommer när de ska och är i tid. De ringer om de är försenade och ibland frågar de om jag kan vänta till nästa dag

De kommer in och hoppsan så är de borta igen. Sätter på min sko och lämnar sedan ...

Personalen gör sitt allra bästa men de behöver mer timmar.

“Att bli erkänd och respekterad”

Om du behandlar dem med respekt så svarar de med respekt, så fungerar det och jag tycker att det är något väldigt bra.

Det är lite som ett äktenskap, du måste ge och ta.

Nu är allt bra, vi har nått den punkt där det är så jag vill ha det. Det var inte så från början. ... Vi har förfinat vårdplanen, tiderna och lärt känna varandra .
Personkemin måste fungera. Vet du.

Det är nackdelen med det hela, att för många olika personal kommer. Det är en stor nackdel ... du måste berätta för varje ny person hur hjälpen ska utföras och var saker är och de fungerar alla på olika sätt.

Slutsatser

- ***Mer likheter än skillnader mellan kommunerna/ modellerna.***
- ***Erfarenheter av möjligheter till självbestämmande och kontroll***
- ***Erfarenheter av bristande möjligheter till självbestämmande och kontroll***

UNIVERSITY OF GOTHENBURG
CENTRE FOR AGEING AND HEALTH – AGECAP

Tack för att
ni lyssnade!